 ARHIPELAG XXI PRESS, TÎRGU MUREȘ, 2015, ISBN: 978-606-8624-21-1

BASIC CONCEPTS IN TRANSLATION STUDIES: PRINCIPLES, METHODS AND TEHNIQUES OF TRANSLATION

Nagy Imola

Assist. Prof., PhD, "Sapientia" University of Tîrgu Mureș

Abstract: In this study we aim to present and define the most important concepts and terms with which the theory of translation operates, i.e. concepts like translation method, translation strategy, translation tehnique or translation procedure. We wish to clarify the hierarchical relations ammong these concepts and we illustrate some of the most important techniques through some examples taken from Romanian-Hungarian translations.

Keywords: translation method, translation strategy, translation tehnique or translation procedure, Romanian-Hungarian translations

Traducerea este un cuvânt polisemantic și, prin urmare, are mai multe semnificaţii, desemnând atât procesul traducerii unui text dintr-o limbă într-o altă limbă, activitatea propriu-zisă de transpunere, cât şi la rezultatul acestei activităţi. Toate definiţiile date noţiunii de traducere converg spre aceste aspecte. Astfel, Georgiana Lungu Badea defineşte traducerea ca fiind: „1) operația de traducere, 2) rezultatul acestei operații, produsul finit, 3) disciplina propriu-zisă, traducerea și analiza procesului de traducere și a textului de tradus, sinonim pentru unii formatori de traducători cu traductologia, 4) traducerea ca exercițiu utilizat în procesul de predare și învățare a limbilor străine, sinonim cu temă și respectiv versiune.
Se disting diferite traduceri: traducerea scrisă, traducerea literală, traducerea semantică, traducerea pragmatică." (Lungu Badea, 2012, 150-151)

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

Jean Delisle et alii, în volumul *Terminologia traducerii,* tradus şi adaptat în limba română de către Rodica şi Leon Delisle et alii definesc traducerea drept o „Operaţie de de transfer interlingvistic care constă în interpretarea unui text sursă şi în producerea unui text ţintă, prin realizarea unei relaţii de echivalenţă între cele două texte, cu respectarea parametrilor inerenţi comunicării şi în limitele constrângerilor impuse traducătorului". (Delisle et alii, 2005, 136). În acest volum, autorii diferenţiază următoarele tipuri de traduceri: traducere asistată de calculator, traducere automată, traducere calc, traducere cuvânt cu cuvânt, traducere didactică, traducere idiomatică, traducere liberă, traducere profesională. Tipologia traducerilor este o temă vastă, există mai multe tipuri de traduceri, în funcţie de scopul traducerii, de textul tradus, de demersul adoptat, etc. În acest studiu nu ne aplecăm asupra acestei problematici, dorind să atingem,]n schimb, problema celor mai importante concepte operaţionale cu care teoreticienii traductologi operează. Vom definim termeni precum *principiu de traducere, metodă de traducere, strategie de traducere, tehnică de traducere, procedeu de traducere*,]ncercând să clarificăm relaţia ierarhică dintre aceştia. Valorificăm în studiul nostru contribuţii ale teoreticienior de vârf din traductologie- ea însăşi o ştiinţă tânără. În partea a doua a lucrării vom ilustra câteva tehnici de traducere prin exemple de traducere româno-maghiare şi/sau maghiaro-române, un segment al traductologiei mai puţin cercetat.

Se impune, în primul rând, să clarificăm conceptele operaţionale cu care lucrăm, să aruncăm o privire asupra literaturii de specialitate cu privire la teoria principiilor, metodelor şi tehnicilor de traducere. Prima noastră remarcă priveşte inconsecvenţa literaturii de specialitate în ceea ce priveşte definirea unor termeni precum **principiu, metodă, strategie, tehnică** sau **procedeu de traducer**e.

Principiu de traducere

Principiul de traducere este definit de Delisle et alii (2005, 105) ca fiind „un principiu general ce determină stabilirea echivalenţelor interlingvistice şi pe care se bazează unele reguli de traducere. Iată câteva exemple de principii de traducere:

„a) Echivalenţa de traducere se situează la nivelul discursului, şi nu la nivelul limbii;

b) Nu se traduc cuvinte ci sensurile lor în contexte;

c) Textul ţintă trebuie să transmită, pe cât e cu putinţă, aceeaşi informaţie ca şi textul sursă."

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

Georgiana Lungu Badea defineşte conceptul cam în aceiaşi termeni, spunând că principiul de traducere este **„**o lege generală de natură normativă ce se aplică operaţiei de traducere şi după care se pot deduce regulile de traducere de tipul: „Nu se traduc cuvinte, ci sensul acestora într-un context." (Badea, 2012, 115)

Strategie de traducere sau metodă de traducere

Nivelul imediat inferior principiului de traducere este nivelul numit de unii autori **strategie de traducere**, de alţii **metodă de traducere**. Definiţiile date celor două concepte de către cercetători arată că este vorba, practic, de acelaşi lucu.

Strategia de traducere este „o strategie utilizată de traducători în funcţie de scopul traducerii unui text dat**.** Strategia de traducere orientează demersul general al traducătorului, cu privire la traducerea unui anume text şi nu se confundă cu deciziile punctuale, ţinând de aplicarea diverselor procedee de traducere.

După caz, traducătorul poate să adopte o strategie de adaptare sau una de traducere literală, să schimbe genul unui text sau să-l modifice, în funcţie de necesităţile specifice destinatarilor. Pentru această ultimă opţiune, poate fi suficientă, de pildă, şi o traducere sub forma de rezumat.” (Delisle et alii, 2005, 125-126)

Strategiile de traducere sunt definite de către Molina–Hurtado Albir ca fiind „procedee, verbale si neverbale, conştiente şi inconştiente, utilizate pentru rezolvarea problemelor de traducere şi îmbunătăţirea eficienţei traducătorului în funcţie de necesităţile specifice”. (Molina–Hurtado Albir, 2002: 507-509)

Strategia de traducere este „ansamblul procedeelor de traducere folosite de un traducător cu scopul de a transfera în LŢ sensul unui TS, dar şi atmosfera culturală în care este produs acest sens, astfel încât să suscite cititorului-ţintă o reacţie celei pe care o are cititorul-sursă. Strategia vizează alegerea celor mai potrivite procedee, mijloace etc. de traducere în vederea transferării sensului TS. Mulţi factori influenţează alegerea strategiei de traducere: distanţa dintre producerea TS şi receptarea TŢ, dintre intenţia autorului şi intenţia traducătorului (editorului) etc.” (Badea, 2012, 135-137) Strategiile pe care G. Lungu Badea le ia în discuţie în *Traducerea*

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

ştiinţifică. Repere, sunt următoarele: 1. adaptare (publicitară, teatrală, popularizare de articole ştiinţifice, de opere literare, pentru copii etc.); 2. traducerea literală sau traducere cuvânt cu cuvânt (axată pe specificul limbii şi culturii sursă, oarecum exotică); 3. traducere interpretativă sau comunicativă, centrată pe cititorul textului ţintă, care presupune anumite naturalizări, în detrimentul originalului şi al limbii sursă; 4. traducere semantică (fidelă sensului); 5. traducere erudită sau culturală, 6. traducere idiomatică (formă şi conţinut). (Badea, 2004: 5)

Metodele de traducere sunt definite de către Molina–Hurtado Albir (2002: 507-509) ca fiind „desfăşurarea procesului de traducere determinată de anumite principii în funcţie de obiectivul traducătorului şi care răspunde unei opţiuni globale ce parcurge întregul text. Metodele se schimbă în funcţie de context şi de finalitatea traducerii.” Molina–Hurtado Albir (2002: 507-509) vorbesc de următoarele metode de traducere: metoda interpretativ-comunicativă (vizează traducerea sensurilor), metoda literală (vizează o transcodificare lingvistică, metoda liberă (permite modificări ale sensurilor şi ale categoriilor comunicative), metoda filologică (traducerea critică sau academică)

Metodele de traducere[1] cele mai importante folosite în funcţie de finalitatea textului, în opinia Luciei Tarase, sunt:

1. „Traducerea mot-a-mot**:** păstrează ordinea frazei, traducând cuvintele unul câte unul şi utilizând sensul cel mai comun, chiar dacă este în afara contextului. Cuvintele "culturale" se traduc literal. Este foarte utilă pentru a învăţa cum se traduce un text dificil.
2. Traducerea literală: cuvintele lexicale sunt traduse pe rând, prin urmare, şi în acest caz, este foarte probabil ca sensul să fie scos din context. Este foarte utilă ca pre-traducere, pentru a sublinia problemele care pot exista în text în momentul traducerii.
3. Traducerea fidelă: încearcă să traducă cu exactitate sensul originalului, în contextul potrivit, în funcţie de structurile gramaticale. Încearcă să fie fidelă formei textului.
4. Traducerea semantică: diferă de traducerea fidelă pentru că pune accent mai mult pe valoarea estetică a traducerii.

[1] http://www.traduceri-traduzioni.com/ro/recomandari/metode-de-traducere.html

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

5. Adaptarea: reprezintă cea mai liberă metodă de traducere şi este utilizată pe scară largă în poezie şi dramă. Traducerea se realizează prin adaptarea textului dintr-o limbă în alta, chiar dacă sensul nu este acelaşi.
6. Traducerea liberă:reproduce conţinutul original, fără a păstra aceeaşi formă.
7. Traducerea idiomatică: reproduce mesajul original, dar denaturează nuanţele de sens, acordând prioritate expresiilor colocviale şi celor idiomatice.
8. Traducerea comunicativă: încearcă să reproducă cu exactitate semnificaţia contextuală a originalului, astfel încât atât conţinutul cât şi limbajul să fie uşor de înţeles de către cititori."

Procedee sau tehnici de traducere

Nivelul imediat următor este nivelul tehnicilor sau a procedeelor de traducere.

Procedeul de traducere este „un procedeu de transfer lingvistic al elementelor de sens din textul sursă, aplicat de către traducător în momentul în care formulează o echivalenţă.
Spre deosebire de strategiile de traducere, care orientează demersul global al traducătorului cu privire la textul de tradus, procedeele de traducere se referă doar la unele segmente de text, ţinând de microcontext." (Delisle et alii, 2005, 106)

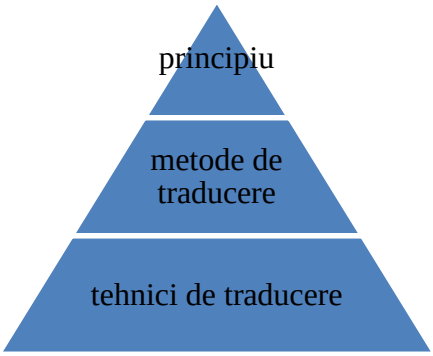
Exemple de procedee de traducere sunt, după Delisle et alii sunt: adaptarea, calcul, compensarea, conversia, creaţia discursivă, împrumutul, perifraza.

Procedeul de traducere sau de transfer desemnează „orice modalitate folosită deliberat de traducător în momentul reflecţiei asupra TS şi al căutării unui echivalent." (Badea, 2012, 115-116) Exemple de procedee de traducere, potrivit Lungu Badea, sunt: transpoziţia, modularea, echivalenţa, adaptarea, compensarea, explicitarea, implicitarea, amplificarea, concizia etc.

Tehnicile de traducere sunt definite astfel: „Procedeu vizibil în rezultatul traducerii care se utilizează pentru obţinerea echivalenţei traducătoare a microunităţilor textuale. Utilizarea unei anume tehnici este întotdeauna funcţională: în funcţie de tipul de text, de modalitatea de traducere, de finalitatea traducerii şi de metoda aleasă." Molina–Hurtado Albir (2002: 507-509)
Conchidem, în acest punct, că principiul de traducere vizează demersul general, abordarea procesului traducerii în general, metoda sau strategia vizează abordarea unui text anume la nivel

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

macrotextual (de exemplu traducătorul recurge, în abordarea în ansamblu a textului, la metoda literală sau metoda adaptativă), iar tehnicile şi procedeele de traducere sunt acele operaţiuni la nivel microtextual care vizează adoptarea unei tehnici sau a alteia la nivelul microunităţilor de traducere (traducătorul traduce unele unităţi de traducere prin tehnica traducerii literale sau altele prin tehnica adaptării). Dacă ar trebui să reprezentăm relaţia ierarhică dintre conceptele analizate, aceasta ar arăta astfel:

Taxonomii şi clasificări

În ceea ce priveşte taxonomiile şi clasificările legate de tehnici şi procedee de traducere, principalele taxonomii au fost furnizate de către autori precum Vinay and Darbelnet (1958/1995), Nida (1964), Catford (1965), Malone (1988), van Leuven Zwart (1989/1990a), Chesterman (1997), Newmark (1988), Delisle (1999), Baker (1992), Klaudy (2003), Molina-Hurtado Albir (2002), Lungu Badea (2004), etc. Dintre acestea prezentăm doar câteva, din cauza limitelor impuse de regulile de redactare ale acestui studiu.

Prima taxonomie a tehnicilor şi procedurilor de traducere a fost făcută în 1958[2] de către Vinay şi Darbelnet, care propun şapte metode de traducere: *împrumut* (loan), *calc* (calque), *traducere literală* (literal translation), *transpoziţie* sau *transpunere* (transposition), *modulaţie* (modulation), *echivalenţă* (equivalence) şi *adaptare* (adaptation). Aceste şapte metode au fost incluse în două grupe mari: traducerea directă sau literală (*împrumut*, *calc*, *traducere literală*), respectiv traducerea oblică (*transpoziţie* sau *transpunere*, *modulaţie, echivalenţă* şi *adaptare*).
Aceste şapte metode de traducere includ următoarele proceduri sau tehnici de traducere: împrumutul, calcul, traducerea literală, transpunerea, transpunerea inversă, modularea, echivalenţa, adaptarea, compensarea, disoluţia, concentrarea, amplificarea, economia,

[2] Vinay–Darbelnet: Stilistique comparèe de l'anglais et du français, Paris, Didier 1958, 1966

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

intensificarea, condensarea, explicitarea, implicitarea, generalizarea, particularizarea, articularea, juxtapunerea, gramaticalizarea, lexicalizarea, inversiunea.

Newmark (1988) şi Delisle (1999) au extins aceste metode de traducere, ajungând la 22 de tipuri de procedee sau tehnici de traducere, şi anume: *word-for-word translation* (*close translation*) – traducere cuvânt cu cuvânt, *one-to-one translation (close translation*) – traducere cuvânt cu cuvânt (cu alt sens), *literal translation (close translation*) – traducere literală, *through translation* – calc, *transference* – *transcription, transliteration* – împrumut prin transcriere, *naturalisation* – naturalizare, *synonymy* – sinonimie, *transposition* – transpoziţie, *equivalence* – echivalenţă, *adaptation (cultural equivalent*) – adaptare, *recognised translation* – generalizare, *functional equivalent* – echivalenţă funcţională, *componential analysis* –analiză componenţială, *compensation* – compensare, *expansion (amplification*) – expansiune, *descriptive equivalent* – echivalenţă descriptivă, *paraphrase* – parafrază, *explicitation* – explicitare, *reduction (concentration*) – concentrare, *omission* – omisiune, *implication* – implicitare, *notes, additions, glosses* – adaosuri sau note.

Mona Baker (1992/2006:26-42) vorbeşte de un număr de strategii pe care traducătorii profesionişti ar trebui să le folosească pentru a stabili echivalenţa la nivelul cuvântului. Printre acestea ea menţionează: traducerea printr-un termen mai general, traducerea printr-un termen neutru/mai puţin expresiv, traducerea prin substituire culturală, traducerea folosind un cuvânt împrumutat sau un cuvânt împrumutat plus explicaţie, traducerea prin parafrazare folosind un termen înrudit, traducerea prin parafrazare folosind cuvinte ne-înrudite, traducerea prin omisiune, traducerea prin ilustrare.

Klaudy Kinga, vorbeşte, în volumul *Languages in translation* de următoarele tehnici de traducere:

I. Operaţiuni de transfer lexical (*Lexical Transfer Operations*)

1. Restrîngerea de sens (*Narrowing of meaning, differentiation and specification*); 2. Extinderea de sens sau generalizarea (*Broadening of meaning or generalisation*); 3. Contracţia de sens (*Contraction of meanings*); 4. Distribuirea de sens (*Distribution of meaning*); 5. Omisiunea (*Omission of meaning*) sau implicitarea, 6. Adăugarea de sens (*Addition of meaning*) sau explicitarea; 7. Schimbarea de sens (*Exchange of meanings*); 8. Traducerea antonimică

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

(*Antonymous translation*); 9. Traducerea prin transformare totală (*Total transformation*); 10. Compensare (*Compensation*)

II. Operaţiuni de transfer grammatical (*Grammatical Transfer Operations*)

1.Specificarea gramaticală şi generalizarea (*Grammatical specification and gener*alization); 2. Diviziunea gramaticală (*Grammatical division*); 3. Contracţia gramaticală (*Grammatical contraction*); 4. Adăugarea gramaticală (*Grammatical addi*tion); 5. Omisiunea gramaticală (*Grammatical omission*); 6. Transpunerea gramaticală *(Grammatical transpositions*); 7. Înlocuirea gramaticală (*Grammatical replacements*)

Tehnicile de traducere (2002: 509-510) sunt sintetizate de Molina–Hurtado Albir astfel: adaptarea, amplificarea lingvistică vs. comprimarea lingvistică, amplificarea vs. eliziunea, calcul, compensarea, creaţia discursivă, descrierea, echivalenţa, generalizarea vs. particularizarea, modularea, împrumutul, substituirea, traducerea literală, transpoziţia, variaţia.

Tehnicile de traducere, în concepţia Luciei Tarase[3] sunt**:** adaptarea, extinderea, rezumarea, împrumutul lexical, compensarea, calcul lingvistic, transpunerea, modulaţia, echivalenţa.

Procedeele de traducere sau de transfer lingvistic sunt, după G. Lungu Badea (2004: 5) următoarele: adaptarea (sinonimă cu echivalenţa culturală, cf. J. Delisle, 1993), calcul, compensarea, corespondenţa, echivalenţa, explicitarea, explicarea, implicitarea, modulaţia, transpoziţia (inclusiv nominalizarea), transcodarea etc.

Conform clasificarii lui Chesterman (apud Dimitriu, 2001: 92) procedeele fundamentale la care apelează traducătorii sînt clasificate în: procedee sintactice, semantice si pragmatice.

Procedeele sintactice cuprind : traducerea literală, calcul, transpoziţia, procedee semantice: sunt sinonimia, antonimia, convergenţa, parafraza, iar printre procedeele pragmatice includem filtrarea culturală, schimbarea de cuantum informaţional (generalizare – concretizare).

Conchidem că literatura de specialitate nu are o poziţie uniformă nici în problematica diferenţierii unor concepte precum principiu, metodă, tehnică, strategie, dar nici în ceea ce priveşte numărul tehncicilor de traducere sau denumirea lor. De exemplu, unii autori consideră adaptarea o metodă, iar alţii o consideră tehnică de traducere. Unii vorbesc de echivalenţă ca fiind un procedeu sau o tehnică de traducere, alţii nu o menţionează deloc. Inconsecvenţa se

[3] http://www.traduceri-traduzioni.com/ro/recomandari/tehnici-de-traducere.html

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

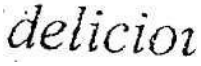
observă şi prin faptul, că aceeaşi tehnică este denumită altfel de către diverşi autori: adaptarea este numită de unii echivalenţă, calcul este denumit şi traducere literală iar omisiunea de exemplu este considerată de unii greşeală de traducere, de alţii o tehnică de traducere. Literatura de specialitate în limba română face diferenţierea dintre omisiune ca greşeală şi omisiune ca tehnică, numind-o pe aceasta din urmă omisiune strategică.

Dată fiind această varietate a taxonomiilor privind tehnicile de traducere, în activitatea didactică pe care o desfăşurăm, încercăm să elaborăm un model care să fie uşor comprehensibil şi să poată fi utilizat în mod eficient de către studenţi. În continuare prezentăm doar acele tehnici pe care le-am inclus în acest model, aflat încă în lucru, oferind atât definiţii proprii, cât şi definiţii consacrate, ilustrând aceste tehnici cu exemple din traductologia româno-maghiară şi/sau maghiaro-română. Exemplele provin din texte diverse (texte literare şi non-literare deopotrivă, reclame, broşuri, articole de ziar, etc.)

1. **Adaptarea sau substituirea** înseamnă substituirea termenului din limba sursă cu un termen echivalent cultural și funcțional din limba țintă.

„În sens general adaptarea este atât strategia sau tehnica de traducere ce acordă întâietate temelor în textul sursă, independent de forma tratării acestora, cât și rezultatul punerii în practică a acesteia. În sens restrâns este procedeu de traducere care constă în înlocuirea unei realități socio-culturale din limba sursă printr-una specifică socioculturii limbii țintă sau în adaptarea culturală a textului sursă la intenția culturii țintă.Vinay și Darbelnet suprapun echivalența și adaptarea atunci când apelează la traducerea simbolică a cuvintelor. Adaptarea se poate realiza prin diferite tipuri de echivalență: referențială, dinamică, pragmatică, funcțională ori idiomatică.” (Lungu Badea, 2012, 15-16)

Adaptarea este o „strategie de traducere care acordă întâietate tematicii tratate în textul - sursă, independent de forma acestuia....

Procedeu de traducere ce constă în înlocuirea unei realităţi socioculturale a limbii sursă printr-o realitate proprie socio-culturii limbii ţintă şi care convine publicului căruia i se adresează textul ţintă.” (Delisle et alii, 2005, 16-17)

Exemple pentru ilustrarea tehnicii adaptării sau substituirii: *chiuituri – kurjongatás, iuit – jujujuj, rachiu – pálinka, holircă – pálinka, rachiu îndulcit - cukrozott pálinka, d-na Herdelea –*

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

Herdeleáné, Şcoala Normală de stat – állami tanítóképző, fundă tricoloră – nemzetiszín kokárda, Învârtita – forgatós, paravan japonez – spanyolfal, pe moşia unei Gheonoaie- egy gonosz szörnyeteg birodalmában, Făt-Frumos – Tündérlegény, Tündérfi, Dali Legény, slujbă religioasă -- mise, istentisztelet, preasfințitul episcop – főtisztelendő püspök úr.

2. **Calchierea** înseamnă o formă de traducere literală din TS în TŢ, prin care traducătorul traduce o unitate de traducere prin transpunerea literală a sintagmei. Calchierea care uneori este o simplă tehnică, care produce traduceri corecte, acceptate şi intrate în uzul limbii (de exemplu *cold war* a fost tradus drept *război rece* în limba română şi *hidegháború* în limba maghiară) dar de multe ori constituie greşeală de traducere.

Calcul reprezintă un „Procedeu de traducere care constă în împrumutarea semnificantului fără semnificat ori în traducerea morfologică sau sintactică a unui cuvânt, a unei sintagme ori a unei structuri împrumutate din limba sursă și în traducerea literală a elementelor componente. Există mai multe tipuri de calc formal și semantic. În esență calcul este un împrumut de structură.” (Lungu Badea, 2012, 31-32) Calcul este un procedeu de traducere care constă într-o transpunere literală, în textul ţintă, a unui cuvânt sau a unui element sau expresii din textul sursă. Ex. 1. *skyscraper gratte-ciel* zgârie-nori, (informatică) *double-click - double-clique* - dublu clic. ” (Delisle et alii, 2005, 29)

Exemple de calchieri care reprezintă greşeli în traducere ar fi următoarele: *Umblă sănătos! - Járj egészséggel!, Doamne, iartă-mă- Isten bocsáss, râd şi curcile de tine- még a pulykák is kikacagnak, 30 de cazuri au fost confirmate - 30 esetet konfirmáltak (konfirmáltak* în limba maghiară înseamnă că au trecut printr-un ritual de iniţiere religios), *persoanele interesate - az érdekelt személyek* (în loc de *az érdekeltek,* se copiază structura analitică proprie limbii române, în loc de o structură sintactică, mai potrivită normelor limbii maghiare), *dau un telefon- adok egy telefont* (în loc de *telefonálok), iau un taxi-veszek egy* taxit (în loc de *taxiba ülök), ce mai faci- mit még csinálsz*? (în loc de *mit csinálsz* sau *hogy vagy); (produsul X) are efect benefic asupra ridurilor şi a liniilor fine din jurul ochilor- jótékony hatása van a ráncokra és a szem körüli finom vonalakra* (expresia *a szem körüli finom vonalak* este un calc după modelul românesc, în limba maghiară existând termenul perfect echivalent *szarkalábak*, care se referă la liniile fine şi ridurile superficiale din jurul ochilor).

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

Menţionăm exemplul de calc considerat o soluţie corectă *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte - Az öregségnélküli fiatalság és a halálnélküli élet,* sau *vechime*- tradus în Transilvania drept *régiség* după modelul sintagmei româneşti, în loc de varianta utilizată în Ungaria, *szolgálati idő.*

3. Traducerea prin **compensare** înseamnă reintroducerea, într-un alt loc, în textul țintă a unui element informațional care n-a putut fi redat în același loc ca în textul sursă, compensându-se astfel un element de pierdere sau de omisiune. De exemplu, dacă un termen arhaic se traduce printr-un termen general, mai actual, pierderea se compensează prin introducerea, într-un loc apropiat a unui alt termen cu iz arhaic.

Compensarea este un „procedeu de traducere prin care se introduce în textul ţintă un efect stilistic prezent într-o altă parte a textului sursă, scopul urmărit fiind acela de a păstra tonul general al textului.” De exemplu, tutuiala, în franceză sau română, marcând familiaritatea relaţiilor dintre două persoane, se marchează, în traducere, prin introducerea unor forme sintactice familiare, prin utilizarea prenumelui, etc. (Delisle et alii, 2005, 33-34)

Exermplu de compensare din traductologia româno-maghiară

Itt asszonyokat ha látnál,
Magadra ***keresztet hánnál****,*
Mert mindenik egy ijesztő,
Nem különb mint egy kísértő.

Iar de vezi câte-o muiere
Te cruceşti *şi voia-ţi piere,*
Într-atîta-s de sluţite
Că ***îmblă*** *învăluite.*

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

4. **Traducerea prin echivalenţă** înseamnă redarea unui termen din limba sursă cu un termen echivalent, cu sens identic în limba țintă. Se mai folosesc şi termenii sinonimici corespondenţă, transcodaj.

Echivalenţă înseamnă pentru Delisle et alii (2005, 59-60) o „Relaţie de identitate stabilită în discurs între două unităti de traducere de limbi diferite, a căror funcţie discursivă este identică sau aproape identică", respectiv un procedeu de traducere constă în redarea unei expresii închegate din limba sursă printr-o expresie închegată care, chiar dacă trimite la o reprezentare diferită în limba ţintă, exprimă aceeaşi idee. De exemplu *Once bitten, twice shy*. (en)=> *Chat echaude craint l'eau froide* (fr) <=> Cine s-a fript cu ciorba, suflă şi-n iaurt, (rom)."

Pentru Lungu Badea (2012, 65-68) echivalenţă înseamnă în sens general, „Relaţia de identitate dintre două unităţi de sens de limbi diferite şi având aceeaşi sau aproape aceeaşi denotaţie şi aceeaşi conotaţie", dar, în sens particular, restrâns, înseamnă un „Procedeu de traducere constând în a reda o expresie fixă din LS printr-o alta din LT, care, deşi diferită, corespunde aceleaşi realităţi ... Teoreticienii disting mai multe tipuri de echivalenţe..., fără ca terminologiile utilizate să se suprapună întotdeauna. Deşi Jakobson (1959) consideră echivalenţa denotativă (care redă invariantul de conţinut) realizabilă în orice situaţie, alţi cercetători contestă această teză. Nida (1964) identifică două tipuri de echivalenţă: formală şi dinamică; Catford operează cu conceptele de corespodenţă formală (1965), de echivalenţă lingvistică şi funcţională (1967, 49); Koller (1989) stabileşte, cinci echivalenţe: denotativă (extralingvistică), conotativă (sau stilistică, legată de alegerea traducătorului în plan lexical), normativă (dependentă de funcţia TS, v. şi Reiss), pragmatică sau comunicativă (orientată spre destinatar, v. Nida, ED), formală sau estetică, determinată de particularităţile combinatorii ale cuvintelor, topica şi estetica TS şi TŢ). Echivalenţa cognitivă (decurgând din semantismul textului şi complementele noţionale aduse de traducător, bazate pe experienţe reale sau nu) şi afectivă, intuitivă, la Lederer; denotativă (transmiterea informaţiei pe care TS o vehiculează despre extralingvistic), conotativă (respectarea stilului, registrului de limbă, sociolectului, extinderii geografice a expresiilor etc), standard sau normată (conformă genului textului tradus, publicitar, tratat sau manual etc), pragmatică..., adaptată cunoştinţelor cititorului, pentru a fi înţeleasă." (Badea, 2012, 65-68)

Exemple de traducere prin echivalenţă: *coniac – konyak, prăjituri – sütemények, vin fiert - forralt bor, berăria Griviţa - Grivica söröző, Someş - Szamos, Armadia – Ármádia, Bistriţa, Beszterce, Bucovina – Bukovina, Uliţa din dos - Hátsó utca, învăţătorul Zaharia Herdelea - Zaharia Herdelea tanító,, un împărat mare şi o împărătească- hatalmas császár és császárné,*

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

Ungaria-Magyarorszag, Bruxelles-Brusszel, SRL-Kft, Administraţia Finanţelor Publice - Közpénzügyi Hivatal , şurubelniţă cu acumulator- akkumulátoros csavarhúzó.

5. **Explicitarea** este o tehnică de traducere în cazul căreia un cuvânt din textul sursă este explicat în textul țintă, prin adăugarea unei element lexical cu scop explicativ. Vom include aici atât explicitarea intratextuală (adăugarea unui cuvânt explicativ în interiorul textului), cât şi tehnica numită glosare sau utilizarea notelor de subsol sau a notei traducătorului. Menţionăm că explicitarea înseamnă întotdeauna şi amplificare sau distribuire de sens, adică traducerea unui cuvânt prin mai multe cuvinte.

Explicitarea este un „Procedeu de traducere constând în introducerea în textul țintă, pentru mai multă claritate, a unor precizări neformulate în textul sursă, dar care se degajă din contextul, din situația descrisă. Este o strategie de rezolvare a unui fenomen de transfer cultural sau de civilizație, utilizată atunci, când împrumutul, calcul sau echivalența nu ajută la actualizarea semnificației intenționate de autor.” (Lungu Badea, 2012, 72)

Explicitarea este „Rezultat al amplificării care constă în introducerea în textul ţintă, pentru mai multă claritate sau ca urmare a constrângerilor impuse de textul sursă, a unor precizări semantice neformulate în textul sursă, dar care se degajă din contextul cognitiv sau din situaţia desc risă. De exemplu *Blood is thicker than friendship*. Legăturile de sânge sunt mai puternice decât cele de prietenie. *Best before*.. A se consuma de preferinţă înainte de....” (Delisle et alii, 2005, 64-65)

Iată şi câteva exemple de explicitare: *Briceag - Briceag, a primá; pînă în Zăhată - a Zaháta-dűlőig; Deşteaptă-te române! - Deşteaptă-te române kezdetű dal; Lerui Doamne - Lerui Doamne kezdetű kolinda; la Foaia poporului - Foaia Poporului című hetilapra; friptură – sült csirke; cu căciuli - bárányből sapkás; în ziua de Sf. Petru - Péter-Pál napján; cuscri – a vőlegény szülei; în Sătmar - Szatmár megyében; în Rusaliile - a Pünkösdben (notă de subsol: *Alecsandri darabok); În Piatra din casă - a Kolonc című darabban; şi Codreni cu morile de pe Nemţişor şi piuăle de făcut sumani - még tovább Codreni, ahol a Nemţişor vize mellett malmok és posztóálványok sorakoznak; peste Ozană vine Târgul Neamţului, cu mahalele Pometea de sub dealul Cociorva - az Ozana mellett Târgul – Neamţului terül el-a Cociorva hegye alatt húzódó Pometea nevű kertnegyedével; pe vremea mitropolitului Iacob - Iacob metropolita idején (notă de subsol: Iacob Stamati metropolita (1792–1803); veneam acasă cu sânul încărcat de covrigi, mere turture, nuci poleite, roşcove şi smochine din pomul mortului - amikor hazaértem, keblem meg volt rakva a halott engesztelő fájáról kaláccsal,*

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

almával, pogácsával, dióval, szentjánoskenyérrel meg fügével (notă de subsol: A halott előtt tölgyfaágat visznek, megrakva csemegékkel, a kíséret megvendégelésére. Moldvai szokás).

6. **Implicitarea** este fenomenul invers explicitării, ea este tehnica prin care în traducere se omit unele elemente considerate a fi implicit înţelese. Implicitarea înseamnă întotdeauna concizie şi restrângere de sens.

Implicitarea este un „Procedeu de traducere care constă în a nu formula în limba țintă elemente informaționale din textul sursă, aceste detalii reieșind din context, din situația descrisă sau din presupozițiile extradiscursive." (Lungu Badea, 2012, 84)

Implicitare înseamnă „Rezultat al unei economii care se obţine neformulând în mod explicit, în textul ţintă, unele elemente de ordin informativ ale textului sursă, când acestea reies în chip evident din context sau din situaţia descrisă şi sunt presupuse de către vorbitorii limbii ţintă. De exemplu *Be sure the iron is unplugged from the electrical outlet before filling with water.* Debranşaţi de fiecare dată *fierul* înainte de a-i umple *rezervorul."* (Delisle et alii, 2005, 74-75)

Iată câteva exemple de implicitare: *canapea de lemn – kanapé; oală zdrăvană de tuci – vasfazék; bucheţele de vâzdoage pestriţe - tarka bokréta; hainele de lucru – hétköznapi; picior de găină friptă – csirkecomb; pentru a treia zi de Crăciun - ünnep harmadnapjára*

7. **Împrumutul** este tehnica prin care se preia, în textul ţintă, forma nealterată şi netradusă a unităţii de tradus din textul sursă, din cauza faptului că în limba ţintă nu există un lexem corespondent Este procedeu de traducere doar în cazuri aparente de intraductibilitate.

„Împrumutul este o adaptare fonetică, fonologică, morfologică și gramaticală minimă a unui cuvânt dintr-o limbă sursă în limba țintă. Împrumutul nu este un procedeu de traducere, ci o modalitate de îmbogățire a unei limbi. Devine procedeu de traducere în cazul în care un cuvânt nu are corespondent/echivalent în limba sursă." (Lungu Badea, 2012, 93)

Împrumutul este, totuşi, pentru Delisle et alii (2005, 81) un „Procedeu de traducere care constă în a păstra în limba ţintă un cuvânt sau o expresie aparţinând limbii sursă şi aceasta, fie pentru că limba ţintă nu dispune de un corespondent lexicalizat; fie din raţiuni de ordin stilistic ori retoric." Un alte element important semnalat de către Delisle et alii (2005, 81) este faptul că în textul tradus împrumutul se scrie cu caractere drepte sau cursive, după cum e socotit ca fiind integrat sau nu limbii care 1-a împrumutat, exemple de lexeme adaptate fiind curriculum vitae, pizza iar lexeme neadaptate, scrise cursiv fiind *ad hoc*, ochelari *new look, speech.*

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

Exemplele pe care le oferim noi sunt: *horă – hóra; colindă – kolinda (în aceste cazuri se procedează şi la transcriere; hialuronsavval és citrus bioflavonoiddal- conţine acid hialuronic şi Citrus bioflavonoid; Gundel palacsinta-clătite Gundel.*

8. **Modularea** şi **transpoziţia** sunt două tehnici înrudite, tratate separat de unii şi tratate drept aceeaşi tehnică de către alţii.

Astfel, transpoziţia include, după Catford[1] următoarele subcategorii: recategorizarea (*recategorization*), denominalizarea (*denominalization*), reordonarea (*recasting*) şi modularea (*modulation*). Transpoziţia ar include, prin urmare, modularea, care este o subcategorie a acesteia şi transpoziţia se referă la schimbări de ordin grammatical (de exemplu substantivul este tradus prin verbalizare), în timp ce modulaţia se referă la modificări la nivelul percepţiei mentale (de exemplu folosirea unui substantiv abstract în locul unuia concret). Aşadar, prin transpoziţie înţelegem următoarele procese şi fenomene: schimbarea formei sau categoriei gramaticale (singular – plural), nominalizarea, verbalizarea, adjectivizarea, modificarea topicii sau schimbarea ordinii cuvintelor cu scopul focalizării, iar fenomenele incluse în subcategoria modulării sunt: folosirea formei pozitive în locul formei negative şi invers (*He acted at once -nu a ezitat*), folosirea cauzei pentru efect, folosirea părţii în loc de întreg (*from cover to cover- De la prima la ultima pagină)*, inversarea termenilor (*health insurance- asigurare de sănătate*), abstract pentru concret, diateza activă în locul celei pasive.

8.a. Modularea este un „Procedeu de traducere care constă în restructurarea unui enunţ din textul ţintă, determinând o schimbare a punctului de vedere sau a gradului de claritate, în raport cu formularea din original, lucru care se întâmplă îndeosebi atunci când se întrebuinţează partea în locul întregului, abstractul în locul concretului, conjugarea activă în locul aceleia pasive.

De exemplu (în transporturile aeriene) *frequent flyer program* program de fidelitate (Delisle et alii, 2005, 92-93) Modularea este numită, după Delisle et alii şi *conversie, restructurare, transpoziţie, antonimizare*.

Modularea este, după Lungu Badea „1. Procedeu de traducere care determină schimbarea unui punct de vedere, a unei clasificări sau a unei categorii de gândire în raport cu exprimarea din LS (Vinay şi Darbelnet, 1958; Chuquet şi Paillard 1989). Modularea poate fi lexicală sau sintactică; fixă lexicalizată, consemnată în dicţionare), sau liberă (când LŢ nu acceptă traducerea literală). ... O altă formă de modulare gramaticală este contrarul negativ

[1] www.uv.es/tronch/Tra/TranslationProcedures.pdf

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

care schimbă statutul enunţului de tradus. Astfel, enunţurile afirmative în franceză, vor deveni negative în română. Exemplu: *sois tranquille*/nu-ţi face griji; *sois poli* nu fi bădăran; *tiens-toi droit*/nu sta cocoşat (aplecat). Modularea este, deci, o schimbare de perspectivă, de unghi, o variaţie în mesaj, obţinută prin schimbarea punctului de vedere. .... Iată câteva exemple pseudocontextualizate din engleză cu traducerea în franceză şi română: Engl. *top floor,* fr. *dernier etage,* rom. ultimul etaj; Engl. *up to the eyes*, fr. *jusqu'au cou*, rom. până-n gât; Engl....

2. Tehnică de traducere constând în generalizare/hiperonimizare ori în hiponimizare (Leuven-Zwart 1989/1990).” (Badea, 2012, 102-103)

Modularea este, din punctul nostru de vedere, tehnica de traducere care determină schimbarea unui punct de vedere, a unei clasificări sau a unei categorii de gândire în raport cu exprimarea din limba sursă. Vom include aici atât schimbările din interiorul categoriei morfologice a cuvintelor, cât şi schimbările de topică cu scopul focalizării, traducerea prin negativizare, etc. Exemple de modulare ar putea fi: *cu noaptea-n cap - hajnal előtt (înainte de răsărit); cu noaptea-n cap – pitymallatkor (la răsăritul soarelui); argumentele fetelor - Laura es Ghighi érvei; văduva lui Maxim – Maximné; popa Belciug – Belciug; doamna Lang - Láng Róza; familia Filipoiu - Filipoiu doktorékat; George a Tomii - George, a Toma fia, ; al Glanetaşului - a Glanetaşu fia; a născut un copil- anya lett (*a devenit mamă*);*.

8.b. **Transpoziţia** numită şi *transpunere* este un procedeu de traducere care constă în stabilirea unei echivalenţe printr-o schimbare de categorie gramaticală (nominalizare, verbalizare, etc.).

Delisle et alii (2005, 41) numesc acest procedeu conversie şi opiniază că termenul sinonimic *transpunere* este aplicabil prea multor procedee de traducere, nu a fost reţinut în acest sens. Conversia este, după ei, un „procedeu de traducere care consta în stabilirea unei echivalenţe printr-o schimbare de categorie gramaticală”, cum ar fi, spre exemplu, Keep refrigerated. A se păstra la frigider; (în corespondenţă) From => Expeditor; To. Destinatar ; It's getting dark- începe să se întunece.

Transpoziția este definită de Lungu Badea (Lungu Badea, 2012, 173) ca fiind procedeul de traducere care constă în stabilirea unei echivalențe prin schimbarea categoriei gramaticale. În acest procedeu sunt incluse atât schimbările de clasă gramaticală cât și schimbările de categorie. În interiorul unei limbi, posibilitatea de a transpune este dependentă de registrul de limbă. Transpoziţia sau conversia este deci un „procedeu de traducere care

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

constă în stabilirea unei echivalenţe prin schimbarea categoriei gramaticale (Chuquet şi Paillard 1989). Ballard îl denumeşte recategorizare gramaticală (2001). Includem în acest procedeu atât schimbările de clasă gramaticală cât şi schimbările de categorie (Catford 1965).;" (Lungu Badea, 2012, 173)

Iată câteva exemple de transpoziţie: *de azi în trei zile plecăm- Harmadnap virradóra, útra kelünk (de azi în trei zile* se traduce prin *Harmadnap virradóra,* adică *a treia zi, dis-de-dimineaţa,* iar *plecăm* devine *pornim la drum); Semmi panaszom nem lehet,- Nu poci a mă plânge (*verbalizarea substantivului *panasz-supărare, plângere); Made in China-Származási hely Kina* (nominalizare*); in limita stocului disponibil- ameddig a készlet tart* (verbalizare*); Fabricat în Germania- Német termék* (nominalizare).

9. Considerată de unii tehnică de traducere, de alţii greşeală de traducere, **omisiunea** este traducerea prin omiterea unui cuvânt. Atunci când omisiunea nu este tratată drept greşeală, ci tehnică de traducere, ea se numeşte *omisiune strategică*.

Omisiunea este după Delisle o „Greşeală de traducere care constă în a nu reda, fără un motiv întemeiat, în textul ţintă, un element din textul sursă ce tine de sens." (Delisle et alii, 2005, 100)

Omisiunea este definită drept „Greșeală de traducere ce constă în a nu traduce nejustificat un element stilistic sau legat de sens din textul sursă. Atunci când avem de-a face cu o omisiune strategică, traducătorul compensează pierderea deliberată în alt loc în textul țintă." (Lungu Badea, 2012, 108). Când se omite un lexem intenţionat, vorbim, deci de omisiunea strategică care „este justificată, fiind determinată de anumite constrângeri materiale, lingvistice, culturale etc. Prin această omisiune nu se alterează sensul, iar traducătorul compensează prin alt procedeu, în alt loc, pierderile determinate de raţiuni obiective. Iată un exemplu: fr.: *Le roi des Bulgares passe dans ce moment, s'informe du crime du patient...* (Voltaire 1994, 151) şi traducerea în rom.: Regele bulgarilor, care tocmai trecea pe-acolo, întrebă ce crimă a comis osânditul (Voltaire 1993, 103). *patient*, în epocă şi în text, desemnează pe cel condamnat la moarte. Avem, prin urmare, de-a face cu o omisiune strategică, fr. *crime* este implicitat în română, prin alegerea unei soluţii compensatorii, *osânditul,* cel care este condamnat pentru crimă (Badea, 2012, 108-109)

Exemple de omisiune ca greşeală de traducere sau cazuri în care omiterea unui cuvânt sau a unei sintagme alterează, sărăceşte textul tradus, producând schimbarea sensului: *molidul este specia cea mai valoroasă şi cea mai răspândită dintre răşinoase*- a *lucfenyő* a fenyőfélék közül a *legértékesebb fafaj* (s-a omis *cea mai răspândită – legelterjedtebb*); *Reacţii adverse:*

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

greaţă, vărsături, diaree, gastralgii, reacţii alergice cutanate- Mellékhatások: hányinger, hányás, hasmenés, bőrkiütések (s-a omis traducerea sintagmei *gastralgii- gyomorfájás*).

Exemple de omisiune intenţională sau omisiune care nu afectează sensul global al textului tradus: *tabletele se iau dimineaţa şi seara, în cure de 10 zile- A tablettákat reggel és este kell venni, 10 napon keresztül* (omiterea sintagmei *în cure* nu afectează sensul propoziţiei); *Naşterea a fost trecută în registrul stării civile la nr. ... din anul ....luna ... ziua- A születést .... –án, a --- szám alatt anyakönyvezték.*

10. Transliterarea şi transcrierea

10.a. Transliterarea „constă în redarea caracterelor dintr-un sistem de scriere în altul, permiţând reconstituirea tuturor elementelor unui text şi a ortografiei de origine a cuvintelor necunoscute. Transliterarea se deosebeşte de transcrierea fonetică şi constă în restituirea fiecărei litere care formează cuvântul din LS, în cuvântul împrumutat în LŢ (rus. Popov este transliterat Popov, în timp ce alte nume proprii sunt asimilate grafic şi fonetic. Astfel: rus. MocKea, este asimilat grafic şi fonetic în fr. Moscou, şi în rom. Moscova." (Badea, 2012, 172)

10..b. Transcrierea este „ o operaţie a procesului de traducere prin care anumite elemente cu caracter de informare, ori care nu necesită a fi interpretate, din textul sursă, sunt transpuse ca atare sau potrivit uzului impus de limba ţintă." (Delisle et alii, 2005, 147)

Transcrierea este folosită şi în cazul culturemelor intraductibile, care nu au un echivalent în limba și în cultura țintă, de exemplu: *prescurile – preszkúra- (notă de subsol- *élesztő nélkül készített, szentelt kenyér); un șnaps fain de tot, știi, românesc - egy pohárka fáin román snapszot*

*Jidovița – Zsidovica; Vaitär, Cosma! - Vájter, Cosma- *Weiter-tovább (notă de subsol); Forverț, Simioane! - Forverc , Simion!- *Vorwarts-előre (notă de subsol); Nistore – Nistor, Aizic – Ajzik, Glanetaș - Glanétás,; căciulă neagră de dorobanț - fekete dorobánc-kucsma; cojocul alb de oaie – fehér kozsokba-* juhbőrből készült suba (notă de subsol).*

11. Generalizarea se aplică în cazurile în care, în traducerea unui termen din limba sursă se utilizează un alt termen mai general din limba țintă. Generalizarea ca tehnică de traducere poartă mai multe denumiri, printre care **neutralizare sau traducere prin termen neutru stilistic, hiperonimizare**.

„Hiperonimizarea sau generalizarea este o tehnică de traducere. Această constă în redarea unui termen specific (hiponim) din TS printr-un termen general (hiperonim) în TŢ. (Badea, 2012, 81) Hiperonimul este termenul care întreţine o relaţie ierarhică cu un alt cuvânt sau

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

termen, a cărui extensiune semantică este mai restrânsă. De exemplu hiperonimul *animal* înglobează hiponimele *cal, câine, pisică* etc. (Delisle et alii, 2005, 71) Hiperonimul este un „termen nominal, substantiv, termen generic, sinonim la nivel de generalitate imediat superioară ... De exemplu *pasăre* pentru hiponimul *vrabie, fruct* pentru hiponimele *portocală, măr* etc. Traducerea prin hiperonim ar putea duce la determinologizare, iar invers, prin hiponim, la terminologizare. Alegerea unui hiperonim depinde de domeniu, deoarece nu există un hiperonim în sine, un termen putând fi hiperonimul altui termen dintr-un anumit punct de vedere. ... Există *hiperonime maximale,* de fapt *patonime,* adică unităţi lexicale care pot face trimitere atât la persoane şi lucruri, cât şi la noţiuni abstracte *{ceva, chestie, lucru, chose, machin, truc* etc)". (Badea, 2012, 80-81)

Exemple de traducere prin generalizare: *câţiva boieri mari, ostaşi şi slujitori- szolgákat, az egész udvart, az egész birodalmat; preoteasa Profira - Profira asszony; Veşnica pomenire – egy halotti ének*; *ciorba – leves*; *cu ghete – cipőstül,* ; *izmene largi - bő gatyát*; *prohod – szertartás*; *vită – igavonó*; *forint – pénz.*

12. Concretizarea sau hiponomizarea implică folosirea, în textul ţintă, a unui termen mai concret în locul unui cuvânt cu sens mai general din textul sursă. Concretizarea sau hiponomizarea este definită atât ca tehnică, cât şi ca greşeală de traducere.

„Hiponimizarea este o tehnică de traducere semantică prin care un termen general (hiperonim) din TS este restituit în TŢ printr-un termen specific (hiponim)." (Badea, 2012, 82) Hiponimul este un cuvânt care care întreţine o relaţie ierarhică cu un alt cuvânt sau termen, a cărui extensiune semantică este mai largă. De exemplu hiponimele *canapea, scaun, fotoliu* şi *masă* sunt de acelaşi nivel şi sunt înglobate în hiperonimul *mobilă.* ... Faptul de a traduce, în textul ţintă, printr-un hiponim, un hiperonim din textul sursă, constituie uneori o greşeală de traducere."(Delisle et alii, 2005, 72)

Hiponimul este „un termen nominal specific, subordonat semantic hiperonimului... Hiponimul poate fi şi un termen derivat de la termenul generic. *Iris* şi *trandafir* sunt hiponime ale hiperonimului *floare.* Traducerea prin hiperonime, atunci când nu se cunoaşte termenul specific, permite transmitea mesajului, alterează intenţia autorului şi antrenează pierderi semantice şi stilistice." (Badea, 2012, 82)

Exemple de traducere prin concretizare: *ţiganul – a prímás (*=ţiganul care cântă la prima vioară*); a zis jupânul - azt mondta a kocsmáros (*=cârciumarul*); îşi împărţi toată avuţia pe la ostaşi- vagyonát szétosztotta a vitézek közt (=printre viteji, viteji* fiind hiponimul substantivului ostaşi)

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

13. **Traducerea prin circumscriere sau descriere** se foloseşte atunci când un termen nu poate fi tradus ci doar circumscris sau descris. Aici includem şi ceea ce Kinga Klaudy numeşte distribuirea de sens sau cazul când un cuvânt din textul sursă se traduce prin mai multe cuvinte

Exemple de traducere prin circumscriere sau descriere: *un unchiaş dibaci- valami mindentudó vénember; Mai-nainte de a veni ceasul naşterii- mikor világra jöttének ideje elérkezett; în culcuşul ei de pe cuptor – a sutban; Dumineca Tomii - a húsvét utáni első vasárnap; cheotoarea cămaşii - inge nyakán a fűzőzsinórt; tichiuțe de pălării – apró pörge kalap; cofița cu capac – fedővel ellátott dézsa*; *plai - havasi tisztás.*

14. **Traducerea prin transformare totală** este o tehnică de traducere prin care un termen suferă o transformare totală în procesul traducerii, o unitate de traducere este înlocuită cu un alt element.

Exemple de traducere prin transformare totală: *din Zagra până aici - Zágrától Pripászig*; *hainele – reverenda (*=haină preoţească*); straie – mundér (*=haină militară*); cutreierasem – végigkolindáltunk (*în loc de *bebarangoltuk); pe la vraci şi filosofi- jártak bölcs orvosoknál (*=doctori învăţaţi*)* ; *Colegiul Senatului- Rektori Tanács; din epoca Victoriană –XIX. századi; de nu era doamna palatului afară, dând de mâncare puilor ei...- szerencséjükre éppen kint volt a palota úrnője, kezes báránykáit etette* (se traduce în loc de *pui, kezes báránykáit*= miei*)*
În concluzie, putem afirma că principiul de traducere vizează abordarea procesului traducerii în general, metoda sau strategia vizează abordarea unui text anume la nivel macrotextual în timp ce tehnicile şi procedeele de traducere sunt acele operaţiuni la nivel microtextual care vizează adoptarea unei tehnici sau a alteia la nivelul microunităţilor de traducere. Taxonomiile privind tehncicile de traducere sunt, şi ele numeroase, existând, în acelaşi timp o inconsecvenţă a literaturii de specialitate atât privitor la numărul tehnicilor, cât şi privitor la denumirea sau definirea acestora.

BIBLIOGRAFIE:

Baker, Mona, 1992/2006. *In Other Words: A Coursebook on Translation* 2nd edn. London and New York: Routledge.

Delisle, Jean, Lee-Jahnke, Hannelore, C. Cormier Monique (coord.) 2005. *Terminologia traducerii*. Traducere şi adaptare Rodica şi Leon Delisle et alii. Cluj-Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă.

Dimitriu, Rodica 2002. *Theories and Practice of Translation*. Iaşi: Institutul European.

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)

Jeanrenaud, Magda 2006 *Universaliile traducerii*. Cuvînt înainte de Gelu Ioneseu. Iaşi: Polirom.

Klaudy Kinga, 2003. *Languages in translation*. Budapest: Scholastica.

Lungu Badea, Georgiana 2004. *Teoria culturemelor, teoria traducerii*. Timişoara: Editura Universităţii de Vest.

Lungu Badea, Georgiana 2005. *Tendinţe în cercetarea traductologică*. Timişoara: Editura Universităţii de Vest.

Lungu Badea, Georgiana 2012. *Mic dicţionar de termeni utilizaţi în teoria şi practica traducerii*. Timişoara: Editura Universităţii de Vest.

Newmark, Peter, 1988 *A textbook of translation*. Hertfordshire: Prentice Hall International.

Shuttleworth, Mark- Cowie, Moira, 2007. *Dictionary of translation studies*, Manchester-New-York: St. Jerome Publishing.

Vinay, Jean-Paul–Darbelnet, Jean, 1958, 1966. *Stilistique comparèe de l'anglais et du français*. Paris: Didier.

RESURSE ONLINE:

Lungu Badea, Georgiana: *Traducerea ştiinţifică. Repere*, Universitatea Politehnica Timişoara 2004:
http://www.litere.uvt.ro/vechi/documente_pdf/aticole/uniterm/uniterm1_2004/glungu.pdf

Molina, Lucia – Hurtado Albir, Amparo: *Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach* in: *Meta*, XLVII, 4, 2002:
http://id.erudit.org/revue/meta/2002/v47/n4/008033ar.pdf

http://www.traduceri-traduzioni.com/ro/recomandari/metode-de-traducere.html

www.uv.es/tronch/Tra/TranslationProcedures.pdf

BDD-V2060 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:21:10 UTC)